

U.2019B.37

Retspleje 26.3.

Den Særlige Klagerets behandling af genoptagelsessager

♦ Artiklen gennemgår Klagerettens praksis om genoptagelse af straffesager for perioden 2000-2017.

Af Jakob Friis Nolsø, konstitueret landsdommer i Østre Landsret, og Mads Pedersen, dommerfuldmægtig i Højesteret

1. Genoptagelse af straffesager

En begæring om genoptagelse af en straffesag påkendes efter retsplejelovens § 1 a, stk. 1, nr. 1, af Klageretten, jf. lovens kapitel 86.¹ Muligheden for at få genoptaget en straffesag er måske en af de mest væsentlige retssikkerhedsgarantier, retssystemet kan tilbyde.²

1.1. Klagerettens kompetence

Genoptagelse kan ske efter reglerne i retsplejelovens § 976 (hvor tiltalte er blevet frifundet) og § 977 (hvor tiltalte er blevet dømt).³ Klageretten kan herudover efter reglerne i § 987 tage stilling til begæringer om genoptagelse af visse domme, som er afsagt, uden at tiltalte har været til stede. Begæring om genoptagelse efter § 976 og § 977 (i det følgende benævnt »materiel genoptagelse«) indgives til Klageretten, jf. § 979, stk. 1, mens begæring om genoptagelse efter § 987 (i det følgende benævnt »processuel genoptagelse«) fremsættes over for den ret, som har afsagt dommen, hvorefter spørgsmålet, hvis retten afslår at genoptage sagen, kan indbringes for Klageretten efter reglerne om kære til Højesteret, jf. § 987, stk. 1, 2. og 4. pkt.⁴

Klageretten har alene kompetence til at tillade genoptagelse af sager, der vedrører en *pådømt straffesag*.⁵ Begæringer om genoptagelse af *civile* sager eller en *privat* straffesag falder uden for Klagerettens kompetence.⁶ Det samme gælder f.eks. også

begæringer om genoptagelse af sager afgjort ved *udenretlig bødevedtagelse*,⁷ *processuelle afgørelser*,⁸ *sagsomkostninger*,⁹ *varetagtsfængslinger*¹⁰ samt sager om *udlevering* til retsforfølgelse i andre lande.¹¹ Tommelfingerreglen synes at være, at Klageretten ikke prøver kendelser mv., der er afsagt i forbindelse med eller efter straffesagen, ligesom Klageretten ikke kan genoptage den del af en straffesag, der alene vedrører strafudmålingsspørgsmålet.¹² Tommelfingerreglen er imidlertid ikke uden visse undtagelser, som det vil fremgå nedenfor.

1.1.1. Genoptagelse eller anke

Selv om retsplejelovens § 976 og § 977 efter ordlyden alene dækker over genoptagelse af domme fra landsretterne eller Højesteret, tager Klageretten efter en analogi af bestemmelserne i praksis også stilling til, om en endelig byretsdom skal genoptages.¹³ Det er dog efter

38

retsplejelovens § 978, stk. 1, en forudsætning, at eventuelle appelmuligheder er udtømte. Dette er en ganske uproblematisk test i forhold til retsplejelovens ankefrister. Derfor vil en begæring om genoptagelse i praksis aldrig blive realitetsbehandlet af Klageretten, så længe ansøgeren har mulighed for at anke dommen.

Mere tvivlsomme er de tilfælde, hvor anke kun kan ske med landsrettens eller Procesbevillingsnævnets tilladelse. Klagerettens

1 En statistik over Klagerettens behandling af genoptagelsessager findes på Klagerettens hjemmeside domstol.dk/densaerligeklageret.

2 Vagn Greve, Genoptagelse af straffesager efter dansk ret, TfK 2005.439.

3 Vagn Greve har i TfK 2005.439 udførligt gennemgået praksis vedrørende genoptagelse af straffesager efter retsplejelovens §§ 976 og 977, herunder baggrunden for reglerne og forarbejderne hertil. Da bestemmelserne kun har undergået enkelte konsekvensændringer siden, har nærværende artikel for så vidt angår genoptagelse efter §§ 976 og 977 fokus på praksis fra 2005 og frem.

4 Til Klagerettens virksomhed hører også sager om forsvarerbeskikkelse, jf. retsplejelovens § 733, stk. 2. Dette emne er senest – og udførligt – gennemgået af Lone Kern-Jespersen i UfR 1999B, s. 543 ff. Retsplejelovens § 733, stk. 2, er dog blevet ændret flere gange siden og senest ved lov nr. 714 af 8. juni 2018 om ændring af retsplejeloven (nedbringelse af sagsbehandlingsstiden i straffesager), der trådte i kraft den 1. juli 2018. Der foreligger et begrænset antal afgørelser efter de seneste ændringer af bestemmelsen, og da emnet i øvrigt er en selvstændig artikel værdig, er denne del af Klagerettens virksomhed ikke gennemgået i nærværende to artikler.

5 Jf. f.eks. G-090-16 (TfK 2016.1483), der vedrørte en kendelse om frakendelse af retten til at virke som læge.

6 Jf. f.eks. G-008-96 og G-013-11.

7 Jf. G-001-14 (TfK2014.1091), hvor Klageretten udtalte, at afgørelse af, om genoptagelse af en udenretlig bødevedtagelse kan ske, skal træffes af anklagemyndigheden. Se også G-014-12 (TfK 2012.947/1), G-005-12 (TfK 2012.946) og G-030-06 (TfK 2007.464).

8 G-045-08 (TfK 2009.158/1), hvor Klageretten afviste en begæring om genoptagelse af en kendelse om beslaglæggelse af en knallert med henvisning til, at der efter retsplejelovens kapitel 86 ikke kan ske genoptagelse af processuelle afgørelser.

9 G-108-02 (TfK 2005.270/1).

10 G-018-05 (TfK 2005.827).

11 G-120-09 (TfK 2010.611/1).

12 Antaget i betænkning nr. 825/1977 om retternes kompetence og arbejdsform i straffesager, s. 74, at genoptagelse kun kan ske med henblik på fornyet prøvelse af skyldspørgsmålet, og at genoptagelse til ændring af strafudmålingen ikke kan finde sted.

13 Ole Dybdahl og Hans Kardel, Procesbevillinger, 1. udgave, 1998, s. 152, og bl.a. G-043-98, G-057-03 (TfK 2005.524), G-016-06 (TfK 2006.817/2), G-096-06 (TfK 2007.465/1), G-035-08 (TfK 2009.157) og senest G-5-18 og G-7-18.

praksis synes at være den, at ansøgeren henvises til at ansøge om anketilladelse, medmindre det er åbenbart, at betingelserne for at få anketilladelse ikke er til stede, herunder at 1-årsfristen er tæt på udløb, jf. retsplejelovens § 903, stk. 2, 3. pkt., hvorefter Procesbevillingsnævnet kan meddele tilladelse til anke i op til et år efter dommens afsigelse. I G-133-11 (TfK 2012.947/2) blev en genoptagelsesansøgning vedrørende en indenretlig vedtagelse af bøde og betinget frakendelse af førerretten således afvist med henvisning til, at ansøger ikke havde forsøgt at opnå tilladelse til anke i medfør af retsplejelovens § 903, stk. 3, jf. stk. 2, jf. herved lovens § 978.¹⁴

Det sker heller ikke sjældent, at domfældte samtidig med eller i stedet for iværksættelse af kæremål efter retsplejelovens § 987 om udeblivelsesdomme fremsætter begæring om genoptagelse efter retsplejelovens § 977, jf. § 979. Hvis Klageretten ikke finder grundlag for at genoptage sagen efter § 987, opstår der spørgsmål om Klagerettens kompetence til at genoptage udeblivelsesdomme efter § 977. Som anført af Viltoft m.fl. i UfR 2000B.371 opstår dette kompetencespørgsmål navnlig på grund af bestemmelsen i § 978, hvorefter genoptagelse efter § 977 ikke kan finde sted, så længe der er en ankemulighed. Retsplejelovens § 977 skal således ikke kunne anvendes til at omgå de eksisterende muligheder for genoptagelse eller anke efter § 987 og åbne mulighed for at få genoptaget en sag efter § 977 alene på grundlag af egen forklaring eller oplysninger, som burde og kunne være kommet frem under sagens behandling. Sådanne forklaringer eller oplysninger kan derfor som udgangspunkt ikke påberåbes som »nye« oplysninger og udgør heller ikke »særlige omstændigheder« i § 977's forstand.¹⁵ I praksis er der imidlertid åbnet op for, at Klageretten i særlige tilfælde alligevel vil behandle begæringen efter § 977.¹⁶ De særlige tilfælde må imidlertid formentlig begrænses til de tilfælde, hvor afgørelsen er åbenbart urigtig, jf. Vagn Greves bemærkninger i TfR.2005.439, om Klagerettens opfattelse af at være »den sidste garant for, at justitsmord, herunder også de små, kan redresseres«.

1.2. Klagerettens sagsbehandling

1.2.1. Sagens forløb

Klageretten behandler genoptagelsesansøgninger på skriftligt grundlag. Anmodningen skal angive de omstændigheder, anmodningen støttes på, og det skal anføres, hvilke beviser, man mener, skulle give sagen et andet udfald. Derudover skal ansøgeren vedlægge en kopi af straffedommen fra alle instanser. Selv om Klageretten kan modtage korrespondance elektronisk, sker al korrespondance fra Klageretten som udgangspunkt med almindeligt brev for at sikre personfølsomme oplysninger. Intern korrespondance og korrespondance med anklagemyndigheden foregår dog elektronisk i det omfang, der kan sendes og modtages sikker mail.

Efter Klagerettens modtagelse af ansøgningen sendes denne almindeligvis til anklagemyndigheden med anmodning om en

udtalelse, som ansøger herefter får lejlighed til at kommentere. Anklagemyndigheden kan af egen drift foranledige nye afhøringer eller foretage efterforskning, hvis der er behov herfor. Klageretten kan selv tage initiativ til, at politiet tilvejebringer sådanne nye oplysninger, jf. retsplejelovens § 981, stk. 1, ligesom Klageretten har mulighed for at foranstalte bevisførelse direkte for retten selv. Normalt træffer Klageretten dog afgørelse alene på skriftligt grundlag, og det forekommer derfor ikke i praksis, at forklaringer afgives direkte for Klageretten.

Typisk er sagsbehandlingstiden i Klageretten ca. fem måneder.

Klagerettens afgørelser kan gå ud på hel eller delvis genoptagelse eller afvisning. Ud over, at en genoptagelse kan være begrænset til et eller flere forhold, kan genoptagelse også være begrænset til et bestemt spørgsmål, jf. f.eks. UfR 2004.1844 H.¹⁷ Klagerettens afgørelser i sager om genoptagelse er endelige, jf. retsplejelovens § 985. Dette hindrer dog ikke, at man på baggrund af

39

nye oplysninger igen ansøger Klageretten om genoptagelse.

1.2.2. Advokatbeskikkelse

Klageretten kan undtagelsesvis beskikke en advokat for ansøgeren efter principperne i retsplejelovens § 731 og § 732, stk. 1. I G-016-01 skete der beskikkelse i et tilfælde, hvor Klageretten havde bestemt, at der skulle ske afhøringer ved politiets foranstaltning, som advokaten overværede for ansøgeren. I G-133-05 havde Klageretten beskikket advokat for de domfældte, da der skulle foretages indenretlig afhøring af et vidne under sagens behandling i Klageretten.

Det er som altovervejende hovedregel en forudsætning for beskikkelse af advokat, at sagen verserer i Klageretten, dvs. at ansøgning om genoptagelse er indleveret. I journalsagen 2003-71-104 forhørte en advokat sig om mulighederne for at blive beskikket med henblik på en vurdering af, om domfældtes sag burde begæres genoptaget. Klagerettens formand svarede, at det alt overvejende vil være en betingelse for beskikkelse, at domfældte allerede har indgivet en ansøgning om genoptagelse. Klageretten vil ved beskikkelsen skulle tage stilling til, i hvilket omfang beskikkelsen skal dække det arbejde, advokaten har udført før beskikkelsen. Klageretten kan heller ikke beskikke en advokat med henblik på at videreføre en sag, der verserer i Klageretten, i andre instanser. Se f.eks. G-039-10, hvor Klageretten besluttede ikke at beskikke en advokat for ansøgeren, der ønskede at indbringe genoptagelsessagen for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

1.2.3. Opsættende virkning

En begæring om genoptagelse medfører ikke, at fuldbyrdelsen af en dom udsættes eller standses, medmindre Klageretten bestemmer det, jf. retsplejelovens § 986. Klageretten har således mulighed for bl.a. at udsætte en nært forestående afsoning, f.eks. G-064-01, G-100-01, effektueringen af en udvisningsdom, f.eks. G-089-11,

¹⁴ Klageretten henviste samtidig til, at det, der var anført til støtte for begæringen, heller ikke ville kunne give grundlag for at genoptage sagen. I G-130-04 (TfK 2005.826) lagde Klageretten ved sin afgørelse om ikke at imødekomme genoptagelsesansøgningen vægt på, at anklagemyndigheden ville tage initiativ til at anke dommen.

¹⁵ Jf. bl.a. Klagerettens kendelse af 31. maj 2017 i sag G-134-16.

¹⁶ I praksis henvises der således også til, at der ikke i øvrigt er grundlag for at genoptage sagen efter § 977, stk. 1, selv om kæreadgangen i § 987 ikke var udnyttet, jf. f.eks. G-108-10 (TfK 2011.724), G-007-09 (TfK 2009.570/2) og G-018-11 (TfK 2012.199/2).

¹⁷ I denne sag var en domfældt idømt 14 års fængsel. Han var forinden blevet udleveret fra Spanien på baggrund af en udleveringsbegæring, hvoraf fremgik, at strafferammen i Danmark var 10 år. Klageretten havde bestemt, at sagen skulle genoptages, idet oplysningerne i udleveringsbegæring om, at strafferammen var på 10 års fængsel, der ikke var fremme under sagens behandling i landsretten, kunne have bevirket anvendelse af en væsentligt mildere straffebestemmelse (G-077-02 (TfK 2005.277)). Under behandlingen af den genoptagne sag fastslog Højesteret, at der alene kunne ske genoptagelse vedrørende spørgsmålet om strafforhøjelse efter straffelovens § 88 og ikke vedrørende beviserne for tiltaltes skyld.

inddrivelse af bøder og frakendelse af førerretten, f.eks. G-133-11 (TfK 2012.957/2), eller inddrivelsen af sagsomkostninger, f.eks. G-108-02 (TfK 2005.270/1). Klagerettens praksis er imidlertid restriktiv. En afgørelse om opsættende virkning beror i særligt høj grad på sagens konkrete omstændigheder. Udsigten til, at sagen vil blive genoptaget, spiller formentlig en afgørende rolle,¹⁸ ligesom det vil have betydning, om Rigsadvokaten undlader at udtale sig imod opsættende virkning.¹⁹

Såfremt sagen genoptages i medfør af retsplejelovens § 977, skal fuldbyrdelsen altid udsættes eller standses, hvis domfældte begærer det, jf. § 986, sidste pkt. Klagerettens afgørelser om opsættende virkning kan ikke påklages.²⁰

1.3. Betingelserne for materiel genoptagelse efter § 976 og § 977

1.3.1. Frister

Der gælder som udgangspunkt ingen frister for fremsættelse af en ansøgning om genoptagelse af en straffedom. I de tilfælde, hvor ansøgeren påberåber sig særlige omstændigheder, der gør det overvejende sandsynligt, at de foreliggende bevisligheder ikke har været rigtigt bedømt, jf. § 977, stk. 1, nr. 3, skal begæringen dog fremsættes inden 5 år efter dommens afsigelse. Har den domfældte i medfør af dommen været underkastet frihedsberøvelse, kan begæring om genoptagelse dog altid fremsættes indtil 2 år efter hans løsladelse.²¹ Indgives en ansøgning efter fristen, afviser Klageretten ansøgningen.

For anklagemyndighedens muligheder for at få en sag genoptaget efter retsplejelovens § 976, dvs. hvor tiltalte blev frifundet, gælder den indirekte frist, der ligger i de almindelige forældelsesregler, jf. G-155-04 (TfK 2005.816), hvor Klageretten afviste genoptagelse af en sag, hvor en mor var blevet frifundet for overtrædelse af straffelovens § 246, jf. § 245, over for et spædbarn, med henvisning til, at forholdet nu var forældet.²²

1.3.2. De materielle betingelser

Der sondres mellem på den ene side genoptagelse af sager til skade for borgeren (§ 976) og på den anden side genoptagelse til gavn for borgeren (§ 977). Reglerne om genoptagelse af en sag til skade for borgeren er af gode grunde mere restriktive end reglerne om genoptagelse til gavn for borgeren. Selv om målet i enhver straffesag er at finde den materielle sandhed, indebærer grundlæggende retsstatsprincipper, at adgangen til at søge en sag genoptaget til skade for borgeren må opfylde andre og strengere kriterier, end når borgeren søger genoptagelse af en sag til gavn for borgeren selv.

1.3.2.1 Genoptagelse efter § 976

Efter retsplejelovens § 976 kan genoptagelse til skade for borgeren ske, når der senere er afgivet tilståelse eller fremkommet andre beviser, og det herefter *må antages*, at pågældende har begået forbrydelsen, eller har begået en væsentlig større forbrydelse end den, han er dømt for. Der kan også ske genoptagelse, når der under sagen er

40

afgivet falske vidneforklaringer, eller der er fremlagt forfalskede dokumenter, og der efter omstændighederne er *god grund*²³ til at antage, at dette har påvirket resultatet. Det samme gælder andre strafbare forhold, der har sigtet til at påvirke eller bestemme sagens udfald. Forbuddet mod dobbeltstraf i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions tillægsprotokol nr. 7, artikel 4, forhindrer heller ikke genoptagelse af en sag, når tiltalte påstås at have gjort sig skyldig i en væsentlig større forbrydelse end den, han er blevet dømt for.

Størstedelen af de relativt få sager om genoptagelse efter § 976 vedrører tilfælde, hvor borgeren er blevet frifundet og senere tilstår forholdet. F.eks. blev der i G-016-05 (TfK2005.823/1), der omhandlede tyveri af kunstværker til en værdi af 650.000 kr., meddelt genoptagelse med henvisning til en senere afgivet indenretlig forklaring, der måtte opfattes som en tilståelse.²⁴ Udover at praksis viser, at der kun sjældent genoptages sager til skade for borgeren, er det også tydeligt, at genoptagelse kun sker, når der er en vis sikkerhed for, at borgeren vil blive dømt ved en ny sag.

I den lidt specielle situation i G-5-18 og G-7-18 afviste Klageretten ved kendelse af 23. juli 2018 anklagemyndighedens ansøgning om genoptagelse efter retsplejelovens § 976, stk. 2, af en sag afgjort ved Retten i Ballerups dom af 13. januar 2005, samt delvis genoptagelse af en sag afgjort ved Retten på Frederiksbergs dom af 6. april 2017. De to sager angik samme tiltalte, der i dommen af 13. januar 2005 var blevet dømt for blufærdighedskrænkelser af børn. Ved dommen af 6. april 2017 havde byretten fundet, at en del af forholdene var identiske med den tidligere sag, og derfor var retskraftigt afgjort. Anklagemyndigheden anførte i forbindelse med genoptagelsesansøgningen, at der var fremkommet nye beviser i forhold til 2005-dommen, samt at forholdene i 2017-sagen ikke var identiske med de tidligere pådømte forhold. Klageretten henviste til, at anklagemyndigheden ikke havde gjort noget forsøg på at anke dommen af 6. april 2017 på trods af, at det var anklagemyndighedens opfattelse, at byrettens dom af 13. januar 2005 ikke havde retskraft i forhold til de forhold, der var blevet pådømt af byretten ved dom af 6. april 2017. Oplysningerne, som anklagemyndigheden påberåbte sig, kunne herefter hverken anses som nye oplysninger i forhold til dommen af 13. januar 2005 eller i forhold til dommen af 6. april 2017.

1.3.2.2. Genoptagelse efter § 977

Efter ordlyden af retsplejelovens § 977, stk. 1, kan genoptagelse ske i tre typer af situationer. Som det fremgår nedenfor under 1.3.2.2.4, rækker genoptagelsesinstituttet dog videre.

1.3.2.2.1. Nr. 1: Nye beviser

Efter retsplejelovens § 977, stk. 1, nr. 1, kan genoptagelse finde sted, når der tilvejebringes nye oplysninger, og det skønnes antageligt, at disse, om de havde foreligget under sagen, kunne have bevirket frifindelse eller anvendelse af en væsentlig mildere straffebestemmelse, f.eks. når det viser sig, at domfældte ikke har begået den strafbare handling.

¹⁸ Jf. f.eks. G-102-01.

¹⁹ Jf. f.eks. G-148-15.

²⁰ Jf. UfR 2014.947 H.

²¹ Jf. retsplejelovens § 979, stk. 1.

²² Et senere begået forhold mod et andet spædbarn, som moderen også var blevet frifundet for under samme sag, var imidlertid ikke forældet og blev efter Klagerettens kendelse genoptaget.

²³ Retsplejelovens § 976 synes umiddelbart at omfatte flere af de samme situationer som i § 977, men beviskravet er væsentligt forskelligt og understreger de hensyn til grundlæggende retsstatsprincipper, der ligger bag bestemmelserne, jf. afsnit 1.3.2.

²⁴ Jf. f.eks. også G-134-13 (TfK 2014.1093/1) og G-155-04 (TfK 2005.816).

I G-032-14 (TfK 2014.1106) meddelte Klageretten genoptagelse i en sag, hvor borgeren var blevet dømt for en hastighedsoverskridelse på grundlag af to hastighedsmålinger foretaget med automatisk trafikkontrol. Sagen var blevet afgjort ved en udeblivelsesdom, og navnlig på grundlag af fotos fra hastighedsmåleren fandt Klageretten det antageligt, at sagen kunne være resulteret i frifindelse, hvis retten havde haft mulighed for at sammenholde de optagne fotos med tiltaltes person.²⁵

Genoptagelse kommer også på tale, hvor nye beviser skaber tvivl om, hvorvidt der overhovedet er begået et strafbart forhold.²⁶

I G-015-10 (TfK2011.723/2) blev en ansøgning om genoptagelse af en voldtægtssag imødekommet. Den dømte havde

41

henvist til en række samtaler, som han og forurettede havde haft efter domfældelsen, og som blev optaget af den dømte uden forurettedes viden. Til brug for genoptagelsessagen blev der også indhentet teleoplysninger om korrespondance mellem den dømte og den forurettede, og der blev foretaget fornyede afhøringer. Med henvisning til den omfattende telekorrespondance mellem den dømte og forurettede og navnlig på baggrund af indholdet af samtalerne efter dommen fandt Klageretten ikke at kunne se bort fra, at disse oplysninger – såfremt de havde foreligget under den pådømte sag – kunne have bevirket frifindelse.

De nye beviser skal have en vis substans og rykke ikke uvæsentligt på skyldsspørgsmålet.

I G-179-08 (TfK 2009.571) fandt Klageretten ikke betingelserne for genoptagelse af en terrorsag opfyldt. Den dømte havde henvist til bogen »Terrorsagen fra Vollsmose« og anført, at der herved var fremkommet nye oplysninger om bl.a. en civilagents troværdighed.²⁷

Domstolens senere bevisbedømmelser i andre sager, der har en faktisk sammenhæng med domfældtes sag, vil også kunne medføre genoptagelse.

I G-007-06 (TfK 2006.442) var en kvinde fundet skyldig i hæleri, idet hun havde solgt nogle smykker til en guldsmed, som hidrørte fra hendes daværende kæreste, og som byretten havde lagt til grund stammede fra et tyveri. Da kæresten imidlertid senere blev frifundet for hæleri, fandt Klageretten, at betingelserne i retsplejelovens § 977, stk. 1, nr. 1, var opfyldt i relation til kvindens sag.

Der skal være tale om nye beviser. Et ønske om en ny vurdering af de samme bevismæssige forhold kan som helt overvejende hovedregel ikke begrunde genoptagelse, heller ikke selv om der er gået lang tid siden det strafbare forhold, og selv om forholdet ikke i dag ville være strafbart.

1.3.2.2.2. Nr. 2: Falske forklaringer

Genoptagelse kan efter § 977, stk. 1, nr. 2, også ske – som ved genoptagelse til skade for borgeren efter § 976 – når der under

sagen er afgivet falske forklaringer af enten vidner eller skønsmænd, eller der er fremlagt forfalskede dokumenter, og der efter omstændighederne er god grund til at antage, at dette har påvirket resultatet. Også andre strafbare forhold, der har sigtet til at påvirke eller bestemme sagens udfald, vil kunne medføre genoptagelse. Det er imidlertid sjældent, at sagerne genoptages med henvisning til, at der har været afgivet egentlige falske forklaringer. Oftest vil genoptagelse i sådanne sager ske med henvisning til, at der foreligger nye beviser.²⁸

Det forhold, at der foreligger en ny forklaring fra forurettede eller vidner, kan ikke i sig selv føre til genoptagelse, men må støttes af omstændighederne i øvrigt. I G-021-05 (TfK 2006.813) fandt Klageretten således ikke grundlag for genoptagelse af en sag om medvirken til incest. Domfældte var – bl.a. på baggrund af børnenes forklaringer og retsmedicinske undersøgelser – blevet straffet for medvirken til incest begået mod to af hendes børn af hendes samlever, der også var børnenes far. Domfældte havde begæret sagen genoptaget med henvisning til, at to af de tre børn havde fragået deres tidligere forklaringer, og at de var blevet presset til at fortælle, at deres far havde forgrebet sig på dem.²⁹

§ 977, stk. 1, nr. 2, omfatter også de tilfælde, hvor der er begået egentlige strafbare forhold, som på den ene eller anden måde har ført til domfældelsen. I G-035-08 (TfK 2009.157) blev en genoptagelsesansøgning da også imødekommet i et tilfælde, hvor centrale vidner var blevet truet til at afgive falsk forklaring under sagen.

1.3.2.2.3. Nr. 3: Særlige omstændigheder

I modsætning til genoptagelse efter § 976 er der også en art opsamlingsbestemmelse i § 977, stk. 1, nr. 3, der gør det muligt at genoptage en sag, når der i øvrigt foreligger særlige omstændigheder, der gør det overvejende sandsynligt, at de foreliggende bevisligheder ikke har været rigtigt bedømt.

Selv om bestemmelsen efter ordlyden alene vedrører en egentlig forkert bevisbedømmelse, anvendes bestemmelsen i praksis analogt på sager, hvor en forkert *retlig* vurdering har ført til domfældelse.³⁰

I G-009-13 (TfK 2013.986) var domfældte blevet idømt en bøde for overtrædelse af lov om beskyttelse af havmiljøet, idet han som lods på et skib havde undladt at indberette en grundstødning til Søværnets Operative Kommando. En landsretsdøm havde senere fastslået, at der ikke var hjemmel til at kræve en ubetinget indberetning til Søværnets Operative Kommando i situationer, hvor der ikke er ført bevis for, at der ved en grundstødning faktisk opstod en konkret og reel risiko for forurening af havmiljøet. Klageretten fandt på den baggrund, at betingelserne i retsplejelovens § 977, stk. 1, nr. 3, for at genoptage sagen var opfyldt.³¹

- 25 Et lignende tilfælde er G-024-13 (TfK 2014.1092) hvor genoptagelse blev meddelt i en spiritussag på grundlag af en nu foreliggende lydoptagelse af en samtale om, hvem der havde ført bilen.
- 26 I enkelte sager er det ligefrem klart, at et forhold ikke var strafbart. Se f.eks. i G-096-06 (TfK 2007.465/1), hvor Klageretten imødekom en ansøgning om genoptagelse af en sag om kørsel uden kørekort, idet der var tilvejebragt oplysninger om, at den dømte havde gyldigt islandsk kørekort.
- 27 Se også G-005-05 (TfK 2006.439/1), hvor betingelserne for genoptagelse af straffesagen i forbindelse med branden på Scandinavian Star ikke var opfyldt. Domfældte var som skibsfører blevet dømt for ikke at have sørget tilstrækkeligt for skibets sikkerhed. Domfældte anførte nu, at han ikke var ansvarlig kaptajn på det tidspunkt, hvor skibet brød i brand, da han ikke havde indgået kontrakt med de selskaber, der var de reelle ejere af skibet, og at han derfor var dømt med urette. Jf. også G-091-07 (TfK 2008.620).
- 28 Jf. f.eks. G-036-09 (TfK2010.610) og G-111-09 (TfK 2010.611/2). Der ses ikke i perioden fra 2005 til 2017 at foreligge sager fra Klageretten, hvor genoptagelse er sket på baggrund af en falsk forklaring og med henvisning til nr. 2.
- 29 Ligeledes i G-103-05 (TfK 2006.815) der vedrørte en sag om voldtægt. Domfældte havde begæret sagen genoptaget med henvisning til, at forurettede havde erkendt, at de beskyldninger, hun havde fremsat mod domfældte, var urigtige. Klageretten fandt ikke, at der ved den nu afgivne forklaring var grundlag for at genoptage sagen.
- 30 Fra praksis siden 2005 kan nævnes G-108-14 (TfK 2015.1151/1), G-104-14 (TfK 2014.1108/2), G-026-10 (TfK 2012.201), G-156-08 (TfK 2010.608) og G-046-09 (TfK 2009.575). I sagerne G-062-06 (TfK 2008.141) og G-145-08 (TfK 2010.607), hvor der tilsvarende var henvist til en forkert retlig vurdering, fandt Klageretten derimod ikke grundlag for at genoptage sagen.
- 31 Af de mere særegne tilfælde, hvor en ansøgning om genoptagelse er blevet imødekommet med henvisning til § 977, stk. 1, nr. 3, kan nævnes G-122-09 (TfK 2010.613), hvor sagen blev genoptaget på ny efter allerede at have været genoptaget én gang tidligere.

I G-082-13 (TfK 2014.1090) blev genoptagelsesansøgningen imødekommet udelukkende på baggrund af en urigtig bedømmelse af beviserne. Domfældte var ved Grønlands Landsret blevet straffet med en advarsel for overtrædelse af lov om

42

euforiserende stoffer, og 50.000 kr., der var blevet fundet i forbindelse med en visitation af ham ved udrejsekontrollen fra en grønlandsk lufthavn, blev konfiskeret. Domfældelsen måtte ifølge anklagemyndigheden – der ikke udtalte sig imod genoptagelse – antages at være sket alene på baggrund af tiltaltes utroværdige forklaringer, samt at hashhandel var den mest typiske form for kriminalitet, der fandt sted via den pågældende lufthavn.³²

I G-057-03 (TfK 2005.524) tillod Klageretten genoptagelse af en sag om overtrædelse af straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser med henvisning til, at forholdet ikke kunne karakteriseres som et uterligt forhold omfattet af bestemmelsen. I sagen havde domfældte grebet fat i en 17-årig pige bagfra og udtalt: »Tag mig med dig hjem. Jeg er ensom. Jeg elsker dig«, idet han – efter at pigen havde revet sig løs – fulgte efter hende. Domfældte havde under sagen forklaret, at han havde forvekslet pigen med en pige fra sit arbejde, som han var forelsket i, og som han kort forinden havde talt med i bussen. Klageretten anførte, at der ikke var ført bevis for, at domfældte havde haft forset til at begå en handling med en sådan seksuel prægning eller intention og af en sådan grovhed, at forholdet kunne anses for omfattet af straffelovens § 232.

1.3.2.2.4. Genoptagelse i andre tilfælde

Det har tidligere været uafklaret, om Klageretten kunne genoptage sager om udvisning,³³ men nyere praksis har nu fastslået, at Klageretten har kompetence til at behandle ansøgninger om genoptagelse af udvisningsafgørelser. Klageretten har således genoptaget en række sager under henvisning til, at det var antageligt, at senere fremkomne oplysninger om Højesterets praksis i årene 1998-2000 kunne have bevirket frifindelse for påstanden om udvisning.³⁴

I G-110-07 (TfK 2009.155/1) meddelte Klageretten genoptagelse af en sag for så vidt angik dommens bestemmelse om udvisning under henvisning til, at anklagemyndigheden havde tilsluttet sig begæringen om genoptagelse. Anklagemyndigheden havde anført, at det ikke kunne afvises, at det forhold, at domfældtes far ved Højesterets dom var frifundet for udvisning, ville have haft betydning for udvisningspåstanden vedrørende domfældte.

Klagerettens praksis må forstås på den måde, at Klageretten vil behandle en ansøgning om genoptagelse også af en afgørelse om udvisning, hvis udvisningsspørgsmålet er afgjort i forbindelse med en straffesag. Dette synes begrundet i, at retsplejelovens kapitel 86 giver hjemmel til at genoptage »straffesager«, selv om genoptagelse med henblik på ændring af strafudmålingen ikke kan finde sted.³⁵

Til støtte for ansøgningen om genoptagelse har det i en række sager været anført, at der er begået procedurefejl eller lignende. Et sådant synspunkt er imødekommet i enkelte sager, om end det ikke i alle sager er klart, med hvilken vægt synspunktet er inddraget.³⁶

I enkelte sager har Klageretten imødekommet en

genoptagelsesansøgning med henvisning til, at det ikke fremgik af dommen, at der var taget stilling til et eller flere forhold, der var af afgørende betydning for domfældelsen.³⁷

Anklagemyndigheden har ofte – men ikke altid – indstillet til genoptagelse eller ikke udtalt sig imod genoptagelse, når Klageretten imødekommer en genoptagelsesansøgning.

1.4. Betingelserne for processuel genoptagelse efter § 987

1.4.1. Retsgrundlaget

Klageretten kan i medfør af retsplejelovens § 987 tage stilling til kære af kendelser om nægtelse af at genoptage visse straffesager, som er afgjort, uden at tiltalte har været til stede.

For det første kan tiltalte fremsætte begæring om genoptagelse af mindre bødesager, hvor tiltalte er blevet domfældt, uden at anke efter reglerne i retsplejelovens kapitel 82 kan finde sted, jf. retsplejelovens § 987, stk. 1.³⁸

For det andet kan tiltalte, som er blevet domfældt uden retsmøde efter retsplejelovens § 897, stk. 1, nr. 3, fremsætte begæring om genoptagelse, jf. § 987, stk. 2. Bestemmelsen i § 897, stk. 1, nr. 3, omfatter bødesager, hvor tiltalte har undladt at anmode om et retsmøde inden for den frist, som er fastsat i bødeforelæggelsen, jf. retsplejelovens § 896 a.³⁹

For det tredje kan tiltalte, som er blevet domfældt i sager, der er fremmet i tiltaltes fravær i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, fremsætte begæring om genoptagelse, jf. § 987, stk. 3. Dette gælder sager, hvor tiltalte – uden at have været til stede i retten – ikke er idømt højere straf end ubetinget fængsel i 6 måneder

43

eller andre retsfølger end konfiskation, førerretsfrakendelse eller erstatning.⁴⁰ Ved lov nr. 203 af 28. februar 2017 blev § 987, stk. 3, ændret, således at adgangen for en domfældt efter § 855, stk. 3, nr. 4, til at begære sagen genoptaget til ny forhandling, blev begrænset til sager, hvor den domfældte ikke kan anke dommen, eller hvis den domfældte godtgør at have haft lovligt forfald og ved ham utilregnelige omstændigheder har været forhindret fra i tide at anmelde dette, eller at stævningen ikke rettidigt er kommet til domfældtes kundskab.

I ankesager, som er afvist på grund af tiltaltes udeblivelse, gælder det, at tiltalte i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., kan begære genoptagelse, hvis betingelserne i stk. 1, 1. pkt., er opfyldt. Hvis anklageskrift eller indkaldelse i en ankesag ikke på sædvanlig måde har kunnet forkyndes for tiltalte, og dette skyldes tiltaltes forhold, kan retten afvise tiltaltes anke, jf. retsplejelovens § 920, stk. 3. Tiltalte kan herefter i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt., begære genoptagelse af en sådan afvist ankesag, når han

³² Se også G-082-14 (TfK 2014.1107).

³³ Jf. således Niels Viltoft m.fl. i UfR 2000B, s. 376.

³⁴ Klagerettens sager G-105-99, G-018-00, G-019-00, G-024-00, G-033-00, G-034-00, G-037-00 og G-069-00.

³⁵ Jf. betænkning 825/1977 om retternes kompetence og arbejdsform i straffesager, s. 74.

³⁶ Jf. f.eks. G-085-09 (TfK 2010.612) og G-016-06 (TfK 2006.817/2). Jf. også den lidt specielle situation i G-077-02 (TfK 2005.277), omtalt ovenfor i note 15, hvor en nævningesag blev genoptaget med henvisning til princippet i retsplejelovens § 977, stk. 1, nr. 1.

³⁷ Jf. f.eks. G-096-14 (TfK 2014.1108/1), hvor det ikke fremgik af hverken byrettens eller landsrettens ankedom, at der var taget stilling til, om domfældte var ejer eller bruger af det køretøj, som der ikke var betalt registreringsafgift af, og da dette forhold var af afgørende betydning for strafansvaret, fandt Klageretten, at betingelserne for genoptagelse var opfyldt.

³⁸ Indholdet af § 987, stk. 1, går tilbage til retsplejeloven fra 1916 og er siden ændret flere gange. Bestemmelserne i § 987, stk. 1, 1. og 2. pkt., fik i det væsentlige den nuværende affattelse ved lov nr. 369 af 18. maj 1994.

³⁹ Bestemmelsen i § 987, stk. 2, blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 411 af 9. maj 2011.

⁴⁰ Ved lov nr. 256 af 8. maj 2002 blev der første gang indsat en bestemmelse i den dagældende § 987, stk. 2, som gav domfældte krav på genoptagelse af en sag fremmet i medfør af den dagældende § 847, stk. 3, nr. 4 (i dag § 855, stk. 3, nr. 4). Den dagældende § 987, stk. 2, blev siden flyttet til stk. 3 som konsekvens af, at der ved lov nr. 411 af 9. maj 2011 blev indsat et nyt stk. 2 i § 987.

godtgør, at det skyldes ham utilregnelige omstændigheder, at anklageskriftet eller indkaldelsen ikke på sædvanlig måde har kunnet forkyndes for ham, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt.⁴¹

1.4.2. Fristerne for fremsættelse af begæring om genoptagelse

En begæring om genoptagelse af en dom i de bødesager, som i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1, ikke kan ankes, skal inden 14 dage fra dommens afsigelse fremsættes over for den ret, som har afsagt dom i sagen, jf. retsplejelovens § 987, stk. 1, 2. pkt., jf. § 904, stk. 1.

Hvis dommen skal forkyndes for domfældte efter retsplejelovens § 219 a, stk. 5, eller hvis retten – i bødesager afgjort efter § 897 – har sendt en udskrift af dommen til domfældte, regnes 14-dagesfristen fra forkyndelsen henholdsvis den dag, hvor retten har sendt udskriften til domfældte, jf. retsplejelovens § 904, stk. 2 og 3.

Den ret, som har afsagt dom i sagen, kan ved genoptagelsesbegæring omfattet af retsplejelovens § 987, stk. 1, 2 og 5, se bort fra overskridelse af 14-dagesfristen, hvis domfældte sandsynliggør, at han først efter udløbet af fristen er blevet bekendt med den omstændighed, som begæringen støttes på, eller hvis overskridelse af fristen skyldes grunde, som ikke kan tilregnes ham, jf. § 910, stk. 2.

I K-047-12 (TfK 2013.368) var tiltalte ved byretten idømt to års fængsel for bl.a. forsøg på røveri og afpresning. Tiltalte ankede dommen med påstand om frifindelse og undveg herefter fra varetægtsfængsling under ledsaget udgang. Sagen blev berammet til hovedforhandling i landsretten, men det lykkedes ikke at forkynde indkaldelsen. Under hovedforhandlingen oplyste tiltaltes forsvarer, at hun ikke havde kunnet overtale tiltalte til at møde i retten, idet tanken om yderligere frihedsberøvelse var uudholdelig for ham. Landsretten afviste herefter anken i medfør af retsplejelovens § 920, stk. 3, idet anklageskriftet ikke på sædvanligvis havde kunnet forkyndes for tiltalte, fordi han var undvejet, og da anklagemyndigheden havde frafaldet sin kontraanke. Mere end en måned efter landsrettens afvisning af anken begærede forsvareren sagen genoptaget med henvisning til, at hendes klients psykiske tilstand medførte, at det skyldtes ham utilregnelige omstændigheder, at anklageskriftet ikke på sædvanlig måde havde kunnet forkyndes for ham til den berammede hovedforhandling. Det fremgik af en lægejournal fra Kriminalforsorgen, at tiltalte ca. to uger inden den berammede hovedforhandling var vurderet apsykotisk, men at han havde haft misbrugsrelaterede psykotiske oplevelser. Det var endvidere anført, at han kunne udskrives fra fængslets sygeafdeling efter eget ønske med en ordination af medicin. Landsretten afviste begæringen om genoptagelse, da det ikke var sandsynliggjort, at fristoverskridelsen skyldtes grunde, som ikke kunne tilregnes tiltalte. Klageretten stadfæstede landsrettens afgørelse af de af landsretten anførte grunde.

For sager fremmet i tiltaltes fravær i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, gælder, at hvis begæringen fremsættes efter 14-dagesfristen, men inden 1 år efter dommens forkyndelse efter § 219 a, stk. 5, kan retten kun undtagelsesvis genoptage sagen, jf. § 987, stk. 3, 3. pkt. Fra praksis kan henvises til K-099-14 (TfK 2015.1150), hvor en domfældt efter udløbet af den ordinære frist fremsatte begæring om genoptagelse efter retsplejelovens § 987, stk. 3. Byretten nægtede at genoptage sagen, hvilket Klageretten stadfæstede med en bemærkning om, at det efter forarbejderne til retsplejelovens § 987, stk. 3, kræver helt særlige omstændigheder at genoptage en sag, når begæring herom indgives senere end 4

uger (14 dage efter den nugældende § 987, stk. 3, 2. pkt.⁴²), men inden 1 år efter dommens forkyndelse.⁴³

Hvis retten genoptager en sag i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1-3 og 5, og udebliver domfældte på ny, vil retten hæve sagen, jf. retsplejelovens § 987, stk. 4. Afgørelsen om at hæve sagen i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 4, kan ikke indbringes for Klageretten.⁴⁴

44

1.4.3. Kære til Klageretten af afgørelser om nægtelse af genoptagelse

Kære til Klageretten sker ved at indlevere kæreskrift til den ret, hvis afgørelse kæres, jf. retsplejelovens § 987, stk. 1, 4 pkt., jf. § 970. Det sker ikke sjældent, at kæreskrift indleveres for sent og/eller direkte til Klageretten. Klageretten kan efter retsplejelovens § 969, stk. 1, jf. § 910, stk. 2, tillade en kære, der først finder sted efter fristens udløb, hvis det sandsynliggøres, at overskridelse af fristen skyldes grunde, der ikke kan tilregnes den pågældende. I tilfælde, hvor fejlen er begået af en advokat, og denne fejl ikke kan tilregnes domfældte, vil Klageretten almindeligvis admittere kæremålet, jf. f.eks. G-057-15 (TfK 2016.828), hvor kæremålet både var iværksat for sent, og hvor kæreskriftet var indleveret direkte til Klageretten. I den pågældende sag var der i øvrigt fremsat begæring om genoptagelse efter både den processuelle bestemmelse i retsplejelovens § 987, stk. 1, og den materielle bestemmelse i § 977. Da Klageretten bestemte, at sagen skulle genoptages efter § 987, stk. 1, ansås begæringen om genoptagelse efter § 977 for bortfaldet.

1.4.4. Begæring om genoptagelse med henvisning til, at tiltalte havde lovligt forfald, som han ved ham utilregnelige omstændigheder var forhindret fra at anmelde i tide

I de tilfælde, som er omhandlet i retsplejelovens § 987, stk. 1, 1. led, og stk. 3, 1. led, samt stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1, 1. led, kan domfældte begære genoptagelse, når den pågældende godtgør at have haft lovligt forfald og ved ham utilregnelige omstændigheder har været forhindret fra i tide at anmelde dette.

Det fremgår af de almindelige bemærkninger i afsnit 5.2.6. i lovforslag nr. 231. af 4. juni 1994, som bl.a. udvidede adgangen til at idømme frihedsstraf uden tiltaltes tilstedeværelse, at der bl.a. tænkes på de tilfælde, hvor den domfældte har haft lovligt forfald, f.eks. på grund af sygdom, og har været afskåret fra at meddele retten dette, og det anføres, at i sådanne tilfælde får den domfældte en fri adgang til genoptagelse.⁴⁵

Lovligt forfald er en retlig standard, som ikke er nærmere afgrænset i retsplejelovens § 987 eller i nogen af retsplejelovens øvrige bestemmelser. Heller ikke forarbejderne til § 987, som den blev affattet ved retsplejeloven fra 1916, indeholder bemærkninger til, hvad der skal forstås ved lovligt forfald. Imidlertid hedder det i bemærkningerne til 1899-lovudkastets § 106 om vidnetvang,⁴⁶ at det må afgøres helt skønsmæssigt, hvad der forstås ved lovligt forfald, og at sygdom, høj alder, legemssvaghed, uopsættelige embedsforretninger eller andet uopsætteligt offentligt hverv af vigtighed, militærtjeneste hvor tilladelse til udgang ikke kan opnås,

41 Bestemmelsen i § 987, stk. 5, 2. pkt., går tilbage til retsplejeloven fra 1916, hvor der fandtes en lignende bestemmelse i § 987, stk. 3.

42 Ved lov nr. 203 af 28. februar 2017 blev fristen i § 987, stk. 3, 2. pkt., ændret fra 4 uger til 14 dage

43 Jf. Folketingstidende 2001-02, tillæg A, lovforslag nr. L 73, s. 2094.

44 Jf. f.eks. K-026-12 (TfK 2013.367) og K-083-14 (TfK 2014.1100).

45 Folketingstidende 1993-94, tillæg A, lovforslag nr. L 231, sp. 8058.

46 Bemærkningerne til Udkast til Lov om Strafferetsplejen udarbejdet af den ved reskript af 11. maj 1892 nedsatte Proceskommission, sp. 78-79.

transportstandsninger eller bortrejse normalt vil være at anse som lovligt forfald.

Forarbejderne til lov nr. 369 af 18. maj 1994⁴⁷ forudsætter for udeblivelsesdomme med frihedsstraf, at der ikke stilles for omfattende krav til beviset for sygdom eller lignende, og at der i disse sager kan være grundlag for at vise noget større imødekommenhed over for ansøgninger om genoptagelse end i små bødestraffesager.

1.4.4.1. Sygdom som lovligt forfald

Det sker ikke sjældent, at den domfældte gør gældende, at hans udeblivelse fra hovedforhandlingen skyldes sygdom.⁴⁸

I K-060-14 (TfK 2014.1105) havde tiltalte nægtet sig skyldig i nogle færdselsforseelser. Sagen var herefter blevet udsat på vidneforsel, og tiltalte blev gjort bekendt med tidspunktet for den fortsatte hovedforhandling og med virkningerne af udeblivelse. Han gav ikke møde under den fortsatte hovedforhandling, hvorefter retten hørte vidneforklaringerne og afsagde dom. 10 dage herefter ansøgte tiltalte om genoptagelse med henvisning til, at han telefonisk havde kontaktet byretten om morgenen forud for den fortsatte hovedforhandling for at melde sig syg. Han sendte efterfølgende en lægeerklæring, som byretten modtog 4 dage efter, at begæringen om genoptagelse var fremsat. Klageretten lagde til grund, at sagen var fremmet til dom i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, hvorefter spørgsmålet om genoptagelse skulle afgøres efter § 987, stk. 3. Da ansøgningen om genoptagelse var fremsat inden den dagældende frist på 4 uger (i dag 14 dage), og da tiltalte havde godtgjort at have haft lovligt forfald, havde han krav på, at sagen blev genoptaget.

I K-043-16 (TfK 2016.1477) var tiltalte udeblevet fra hovedforhandlingen af en ankesag i landsretten med den begrundelse, at han var stresset. Anken afvistes, da landsretten ikke fandt, at den fremlagte lægeerklæring dokumenterede lovligt forfald. Tiltaltes forsvarer indleverede herefter yderligere to lægeerklæringer og et bilag om en blodprøve som dokumentation for, at tiltalte havde lovligt forfald. Landsretten nægtede ved tre kendelser at genoptage sagen, idet tiltalte ikke havde dokumenteret lovligt forfald, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1. Klageretten var enig heri og henviste til, at det ved de symptomer, der var anført i lægeerklæringerne, sammenholdt med ankesagens karakter og skønnede omfang, ikke var godtgjort, at tiltalte havde lovligt forfald.

I K-143-12 (TfK 2013.978) havde tiltalte to dage før hovedforhandlingen af en ankesag sendt en mail til sin forsvarer om, at han desværre måtte melde sig syg til ugens retsmøder. Det fremgik desuden af mailen, at tiltalte mente, at hans

45

immunforsvar led under belastningen fra den pågældende sag, og at hans psyke var helt ødelagt. Forsvareren oplyste tiltalte om, at han skulle fremskaffe en lægeerklæring, idet han ellers risikerede, at anken ville blive afvist. Tiltalte sendte ikke en lægeerklæring inden hovedforhandlingen, og landsretten afviste derfor tiltaltes anke. To dage senere sendte forsvareren en lægeerklæring til landsretten og ansøgte om, at sagen blev genoptaget. Det fremgik af lægeerklæringen, at tiltalte over for lægen havde oplyst at, han siden tre dage før den berammede hovedforhandling i landsretten havde været syg med mavesmerter, diarré og opkast flere gange. Landsretten nægtede at genoptage sagen, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1. Klageretten bemærkede, at tiltalte først konsulterede en læge efter landsrettens afvisning af anken, selv om tiltalte allerede to dage før den berammede hovedforhandling havde meddelt forsvareren, at han var syg. Klageretten stadfæstede herefter landsrettens kendelse med henvisning til, at det ikke fremgik af lægeerklæringen, om lægen havde undersøgt tiltalte, ligesom det heller ikke fremgik, om tiltalte havde været ude af stand til at møde i landsretten.

Der er mellem Domstolsstyrelsen og Lægeforeningens Attestudvalg indgået aftale om, at lægerne skal anvende en bestemt attestformular til brug for rettens vurdering af, om tiltalte har lovligt forfald. Formålet med denne attestformular er at sikre, at de oplysninger, som er relevante ved rettens afgørelse, bliver afgivet af tiltaltes læge. I sag K-160-14 (TfK 2015.1151/2) havde landsretten afvist en ankesag, da tiltalte var udeblevet. Han ansøgte herefter om, at sagen blev genoptaget med henvisning til, at han

var syg. Han sendte en lægeerklæring, som ikke var udarbejdet på attestformularen. I erklæringen var blot anført: »Kan på grund af sygdom ikke møde op i Retten i dag«. Det fremgik ikke af erklæringen, om tiltalte var blevet undersøgt af lægen, ligesom det heller ikke var oplyst, hvilke følger af sygdommen der konkret forhindrede tiltalte i at møde op i retten. Landsretten afviste at genoptage sagen, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1. Da landsretten sendte retsbogen til tiltaltes advokat, vedlagde landsretten den attestformular, der var aftalt mellem Domstolsstyrelsen og Lægeforeningens Attestudvalg, hvilket imidlertid ikke gav anledning til en fornyet fremsendelse, uanset at retten ville have haft mulighed for at omgøre sin procesledende kendelse i medfør af retsplejelovens § 222. Klagerettens flertal var enig i landsrettens afgørelse, mens et mindretal stemte for at ændre landsrettens afgørelse med henvisning til, at domfældte ikke kunne bebrejdes sit ukendskab til attestformularen.

1.4.4.2. Andre former for lovligt forfald

Også andre forhold end sygdom kan begrunde lovligt forfald:

I K-038-12 (TfK2013.366) var tiltalte varetægtsfængslet på det tidspunkt, hvor han var indkaldt til retsmøde i en bødesag om overtrædelse af bl.a. færdselsloven. Da tiltalte ikke gav møde, afsagde retten udeblivelsesdom. Tiltalte begærede sagen genoptaget, idet han henviste til, at han var varetægtsfængslet i en anden sag og havde givet arrestpersonalet besked om retsmødet i færdselsstraffesagen. Han henviste desuden til, at arrestpersonalet havde meddelt ham, at han ville blive ført til retten, når retten ringede efter ham, men på trods heraf var han ikke blevet ført til retten af arrestpersonalet. Klageretten lagde disse oplysninger til grund og genoptog herefter sagen i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1, da tiltalte havde haft lovligt forfald.

I K-021-14 (TfK 2014.1097) var tiltalte i en straffesag tillige indkaldt som partsrepræsentant i en civil sag, som var berammet på samme tidspunkt som straffesagen. Både tiltalte og tiltaltes advokat meddelte, at tiltalte ikke kunne møde i straffesagen, idet han også var indkaldt til den civile sag. Tiltalte og advokaten modtog et autosvar fra retten med bekræftelse af, at retten havde modtaget de to mails. Straffesagen blev imidlertid ikke omberammet, og tiltalte blev herefter straffet som udebleven med en bøde. Byretten nægtede at genoptage sagen. Klageretten genoptog sagen efter retsplejelovens § 987, stk. 1, med bemærkning om, at tiltalte måtte have haft en berettiget forventning om, at hovedforhandlingen i straffesagen ville blive omberammet.

I G-057-15 (TfK 2016.828) lagde Klageretten til grund, at tiltalte havde været i udlandet på det tidspunkt, hvor stævningsmanden havde foretaget forkyndelse gennem døren til tiltalte lejlighed. Tiltalte var i byretten blevet straffet med fængsel i 5 måneder for ildspåsættelse. Han ankede dommen til landsretten med påstand om frifindelse. Den politiassistent, som skulle forkynde indkaldelsen til hovedforhandlingen i landsretten, havde i forkyndelsespåtegningen anført, at han kendte tiltalte fra tidligere sager, og at tiltalte ikke på noget tidspunkt havde ønsket at medvirke til forkyndelse. Det fremgik endvidere af forkyndelsespåtegningen, at politiassistenten havde forsøgt at forkynde indkaldelsen flere gange, og at han ved sit sidste fremmøde ved tiltaltes lejlighed havde set tiltalte stå i vinduet, og at tiltalte trak gardinet for. Politiassistenten foretog herefter forkyndelse gennem den lukkede dør til lejligheden. Tiltalte udeblev under hovedforhandlingen i landsretten, og landsretten afviste derfor tiltaltes bevisanke og fremmede sagen som udmålingsanke, hvorefter straffen blev skærpet til 6 måneders fængsel. Landsretten afslog efterfølgende at genoptage sagen. Tiltaltes advokat ansøgte Procesbevillingsnævnet om tilladelse blandt andet til at kære landsrettens afslag på at genoptage ankesagen og til at indbringe landsretsdommen for Højesteret. Procesbevillingsnævnet gav afslag på tredjeinstansbevilling. Advokaten ansøgte herefter Klageretten om genoptagelse af sagen, både under påberøbelse af manglende lovlig forkyndelse til retsmødet i landsretten og under henvisning til retsplejelovens § 977. Tiltalte fremlagde en lang række bilag til støtte for, at han havde opholdt sig i udlandet på det tidspunkt, hvor der ifølge forkyndelsespåtegningen skulle være sket forkyndelse. Disse bilag bestod bl.a. i kopi af tiltaltes pas med stempeller, en elektronisk flybillet, et *boarding pass*, en erklæring fra en tandlæge i Libanon, hvor tiltalte skulle have modtaget behandling, samt et større antal

46

⁴⁷ Folketingstidende 1993-94, tillæg A, lovforslag nr. L 231, sp. 8058.

⁴⁸ Se ligeledes Ulla Otken, Hvornår har man lovligt forfald?, optrykt i UfR 2001B.322.

fotografier af seværdigheder, som ifølge tiltalte var optaget under opholdet i Libanon. Klageretten bemærkede, at kære af landsrettens beslutning om at afvise genoptagelse skulle været indgivet til landsrettens inden 14 dage, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1, jf. § 970. Kærefristen var overskredet, og kæreskriftet var i øvrigt ikke indgivet til landsretten. Klageretten tillod imidlertid kæremålet efter retsplejelovens § 969, stk. 1, jf. § 910, stk. 2, idet det beroede på advokatens fejl, at kæremålet ikke blev iværksat rettidigt og korrekt. Klageretten fandt herefter, at der efter de fremlagte bilag vedrørende tiltaltes udlandsrejse på forkyndelsestidspunktet forelå sådanne omstændigheder, at ankesagen burde genoptages, jf. retsplejelovens § 987, stk. 1. Resultatet var båret af, at det ikke kunne afvises, at politiassistenten havde taget fejl af tiltalte og en anden person, da han foretog forkyndelse, og at denne tvivl og tvivlen vedrørende de mange bilag vedrørende tiltaltes udlandsophold skulle komme tiltalte til gode.

Der kan endvidere henvises til sag K-046-06 (TfK 2006.820), hvor tiltalte i det første retsmøde havde nægtet sig skyldig, hvorefter hovedforhandlingen var blevet udsat på yderligere bevisførelse. Til dette andet retsmøde blev tiltalte indkaldt med almindeligt brev, hvoraf fremgik, at sagen måtte forventes afgjort, selvom han udeblev. Tiltalte udeblev fra dette andet retsmøde, hvorefter byretten afsagde dom efter at have afhørt et yderligere vidne. Tiltalte begærede sagen genoptaget og henviste navnlig til, at han var forhindret i at møde op til det andet retsmøde, og at hans udeblivelse skyldtes manglende forkyndelse, og at denne omstændighed skulle anses som lovligt forfald. Klageretten udtalte, at tiltalte ikke havde vedgået tiltalen, og at dommen ikke var begrundet i hans udeblivelse fra det første retsmøde. Sagen var derfor ikke omfattet af retsplejelovens § 987, stk. 1. Sagen måtte derimod anses for fremmet i tiltaltes fravær i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, jf. stk. 4 (dagældende § 847, stk. 3, nr. 4, jf. stk. 4). Tiltalte havde herefter krav på at få sagen genoptaget i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 3 (dagældende § 987, stk. 2).

Fra praksis, hvor Klageretten fandt, at domfældte ikke havde haft lovligt forfald, og at sagen derfor ikke skulle genoptages, henvises til følgende afgørelser:

I K-075-02 (TfK 2005.270/2), havde tiltalte givet sin arbejdsgiver fuldmagt til at give møde i et retsmøde, hvor retten besluttede at omberamme sagen til foretagelse i et nyt retsmøde. Tiltalte udeblev fra dette retsmøde og blev idømt en bøde for spirituskørsel og frakendt retten til at føre motordrevet køretøj i 1 år. Klageretten fandt det ubetænkeligt at lægge til grund, at tiltalte var bekendt med beslutningen om at omberamme hovedforhandlingen. Som følge heraf var det unødvendigt at forkynde indkaldelsen for tiltalte, jf. retsplejelovens § 162, stk. 2. Klageretten tiltrådte herefter, at betingelserne for genoptagelse efter retsplejelovens § 987, stk. 1, ikke var opfyldt.

I K-012-08 (TfK 2009.569) var tiltalte ikke mødt ved hovedforhandlingens begyndelse kl. 12.30 i en ankesag ved Vestre Landsret, som angik konfiskation af en bil. Forsvareren havde kort forinden været i telefonisk kontakt med tiltalte, der oplyste, at han troede, at han først skulle være i landsretten kl. 13.10, og derfor befandt sig i Silkeborg. Kl. 12.45. Landsretten afviste herefter sagen med henvisning til retsplejelovens § 920, stk. 2, og landsretten nægtede siden at genoptage sagen. Klageretten stadfæstede landsrettens afgørelse, da tiltalte ikke var fremkommet med oplysninger, der godtgjorde, at han havde lovligt forfald i forbindelse med hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, jf. § 987, stk. 1, 1. pkt.

Den omstændighed, at tiltalte bliver forsinket på vej til retsmødet som følge af trafikale omstændigheder, kan som udgangspunkt ikke medføre, at han har lovligt forfald efter bestemmelserne i retsplejelovens § 987.

I K-125-10 (TfK 2011.727) var tiltalte i en ankesag ikke mødt ved retsmødets begyndelse kl. 9. Tiltaltes forsvarer oplyste, at han samme dag kl. 08.43 havde været i telefonisk kontakt med sin klient, som oplyste, at hans bil havde været punkteret, og at han befandt sig ved Kolding og forventede at være fremme i

landsretten ca. 1 time og 10 minutter derefter. Landsretten afviste ankesagen og nægtede at genoptage sagen med henvisning til, at tiltalte burde være taget afsted i bedre tid før hovedforhandlingen, således at en forhindring som den foreliggende ikke havde medført, at han kom for sent, jf. retsplejelovens § 987, stk. 5, 1. pkt., jf. stk. 1.⁴⁹ Klageretten stadfæstede landsrettens afgørelse under henvisning til landsrettens begrundelse. Ved Klagerettens afgørelse spillede det ind, at tiltalte ikke kunne være nået frem i tide, selv om han ikke var punkteret.

1.4.5. Begæringer om genoptagelse med henvisning til, at stævningen eller bødeforelægget ikke rettidigt er kommet til domfældtes kundskab

Domfældte kan i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1 og 3, begære genoptagelse af henholdsvis en udeblivelsesdom afsagt efter reglerne i retsplejelovens kapitel 82 og en sag fremmet i hans fravær i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4, hvis han godtgør, at stævningen – dvs. indkaldelsen til retsmødet – ikke rettidigt er kommet til hans kundskab.

Hjemlen til at fremme en sag til dom i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, blev indsat som § 847, stk. 3, nr. 4, ved lov nr. 369 af 18. maj 1994. I bemærkningerne til lovforslaget er anført bl.a., at det »[i] tilfælde, hvor tilsigelsen ikke er forkyndt for den tiltalte, der er dømt som udebleven, må [...] tiltaltes oplysning om, at stævningen ikke er kommet til hans kundskab, som altovervejende hovedregel lægges til grund, således at genoptagelse kan finde sted«,⁵⁰ og at »[d]et er forudsat ved forslaget, at der anlægges en meget lempelig vurdering, hvis tiltalte oplyser, at han ikke har fået meddelelse om tilsigelsen.«⁵¹

Der findes flere sager, hvor Klageretten ikke har fundet grundlag for at tilsidesætte domfældtes forklaring om, at han ikke havde modtaget indkaldelsen til retsmødet.⁵² I disse sager var indkaldelsen blot sendt med almindelig post til tiltaltes folkeregisteradresse og ikke forkyndt. I K-010-06 (TfK 2006.814) havde domfældte modtaget indkaldelsen til retsmødet rettidigt, men Klageretten tog alligevel domfældtes begæring om genoptagelse til følge, da indkaldelsen ikke var vedlagt genpart af anklageskriftet, og da indkaldelsen ikke var sendt til domfældte med to ugers varsel som anført i den dagældende retsplejelovs § 932, stk. 2 (nu § 896, stk. 4).

Fra praksis, hvor Klageretten fandt, at sagen *ikke* skulle genoptages, da domfældte ikke havde godtgjort, at stævningen (indkaldelsen) ikke rettidigt var kommet til hans kundskab, henvises til følgende afgørelser:

I K-079-05 (TfK 2006.436) gav tiltalte ikke møde under ankesagen i landsretten, hvorefter landsretten afviste hans anke i medfør af den dagældende retsplejelovs § 965 c, stk. 3, 2. pkt., idet indkaldelsen til retsmødet ikke havde kunnet forkyndes på sædvanlig måde, fordi tiltalte havde skiftet opholdssted uden at give fornøden underretning herom. Klageretten stadfæstede landsrettens kendelse om nægtelse af genoptagelse, da Klageretten ikke fandt det godtgjort, at det skyldtes omstændigheder, som ikke kunne tilregnes tiltalte, at tidspunktet for domsforhandlingen ikke på sædvanlig måde havde kunnet forkyndes for ham. Betingelserne for genoptagelse efter retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt. (dagældende stk. 4, 2. pkt.) var herefter ikke opfyldt.

I K-156-14 (TfK 2015.1153) nægtede Klageretten i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1, at genoptage en sag, der var fremmet til dom i tre tiltaltes fravær.

⁴⁹ I kendelsen er henvist til § 987, stk. 4, jf. stk. 1, hvilket skyldes, at der i retsplejelovens § 987 blev indsat et nyt stk. 2 ved lov nr. 411 af 9. maj 2011 med den konsekvens, at stk. 4 blev til stk. 5.

⁵⁰ Folketingstidende 1993-94, tillæg A, lovforslag nr. L 231, sp. 8071.

⁵¹ Folketingstidende 1993-94, tillæg A, lovforslag nr. L 231, sp. 8078. Der findes en lang række sager, hvor Klageretten ikke har fundet grundlag for at tilsidesætte domfældtes forklaring om, at han ikke havde modtaget indkaldelsen til retsmødet. Der kan henvises til K-010-06 (TfK 2006.814), K-109-11 (TfK 2012.944), K-133-13 (TfK 2014.1093/2), K-018-16 (TfK 2016.1475), K-057-16 (TfK 2016.1479) og K-051-16 (TfK 2016.1481).

⁵² Der kan henvises til K-133-13 (TfK 2014.1093/2), K-018-16 (TfK 2016.1475), K-057-16 (TfK 2016.1479) og K-051-16 (TfK 2016.1481), som alle angik genoptagelse i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1.

De domfældte gjorde navnlig gældende, at de ikke forstod indkaldelsen, og at de på grund af ferieperioden ikke havde mulighed for at finde en advokat. Klagerettens flertal lagde efter sagens øvrige oplysninger til grund, at de domfældte forstod svensk, og at de også havde forstået, hvad indkaldelserne drejede sig om.

I K-031-16 (TfK 2016.1476) blev en begæring om genoptagelse af en sag, der var blevet afgjort ved udeblivelsesdom, ikke taget til følge, da Klageretten fandt, at det efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder måtte lægges til grund, at indkaldelsen til retsmødet var kommet frem til domfældte, jf. retsplejelovens § 987, stk. 1. Det fremgik bl.a., at byretten havde oplyst, at domfældte havde ringet til retten dagen efter den hovedforhandling, hun udeblev fra, og beklaget, at hun ikke var mødt, fordi hun ved en fejl havde noteret forkert i sin kalender.

Tilsvarende kan en tiltalt, som er blevet domfældt uden retsmøde efter retsplejelovens § 897, stk. 1, nr. 3, begære sagen genoptaget til forhandling, når han godtgør, at bødeforelægget ikke rettidigt er kommet til hans kundskab, jf. § 987, stk. 2, 1. pkt., 2. led. Bestemmelsen blev indsat i 2011.⁵³ Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen fremgår, at det forudsættes, at der – på samme måde som tilfældet er for så vidt angår indkaldelser til retsmøder – anlægges en meget lempelig

47

vurdering, hvis tiltalte oplyser ikke at have modtaget bødeforelægget.⁵⁴ Sådan er bestemmelsen også administreret i praksis, jf. f.eks. K-154-12 (TfK 2013.980), hvor et aktieselskab gjorde gældende ikke at have modtaget et bødeforelæg, hvilket Klageretten lagde til grund. Under henvisning til det i forarbejderne anførte bestemte Klageretten herefter, at sagen skulle genoptages, da det var godtgjort, at selskabet havde været forhindret i at anmode om retsmøde på grund af omstændigheder, som ikke kunne tilregnes selskabet.

I K-074-12 (TfK 2013.975) fandt Klageretten det godtgjort, at domfældte, der gjorde gældende, at han alene havde modtaget side 1 af bødeforelægget og ikke side 2, der indeholdt vejledning, havde været forhindret i at anmode om et retsmøde på grund af omstændigheder, som ikke kunne tilregnes ham, jf. retsplejelovens § 987, stk. 2.

I K-030-13 (TfK 2014.392) var tiltalte blevet idømt en bøde uden afholdelse af retsmøde, da anklagemyndigheden ved sagens oversendelse til retten havde oplyst, at tiltalte ikke havde reageret på et bødeforelæg, han havde fået tilsendt. Den nu domfældte bestred efterfølgende over for retten, at han ikke havde reageret på bødeforelægget, og han anfægtede grundlaget for dommen. Anklagemyndigheden anerkendte, at det måtte lægges til grund, at domfældte havde rettet henvendelse til anklagemyndigheden inden udløbet af den frist, der var fastsat i bødeforelægget, og at det ikke kunne afvises, at domfældte havde haft en forventning om at blive indkaldt til et retsmøde. Byretten vejledte herefter domfældte om, at han kunne ansøge om at få sagen genoptaget efter retsplejelovens § 987, stk. 2. Hertil svarede domfældte, at han tidligere havde gjort indsigelser, og at sagen derfor måtte gå om, idet hans indsigelser tilsyneladende var blevet ignoreret. Anklagemyndigheden indstillede over for byretten, at sagen blev genoptaget, hvilket byretten imidlertid afsløj. Klageretten

genoptog sagen efter retsplejelovens § 987, stk. 2, jf. § 987, stk. 1, in fine, eller dennes analogi, idet domfældte måtte anses for at have haft en berettiget forventning om, at der ville blive afholdt retsmøde i sagen, og at sagen derfor med urette blev fremsendt til byretten med henblik på afgørelse uden retsmøde.

48

Hvor der omvendt er adskillige omstændigheder i øvrigt, der taler for, at domfældte ikke har været forhindret i at anmode om et retsmøde, selv om han påstår ikke at have modtaget bødeforelægget, vil genoptagelse efter § 987, stk. 2, sandsynligvis ikke ske, jf. herved K-135-13 (TfK 2014.1095) hvor domfældte ikke havde reageret på et bødeforelæg, som var sendt til hans folkeregisteradresse, men hvor det måtte lægges til grund, at domfældte havde modtaget både byrettens dom, to efterfølgende breve fra byretten og byrettens kendelse om, at sagen ikke blev genoptaget, jf. retsplejelovens § 987, stk. 2.

1.4.6. Begæringer om genoptagelse med henvisning til, at anklageskrift eller stævning i en ankesag ikke på sædvanlig måde har kunnet forkyndes for ham

Domfældte kan i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt., begære en ankesag, som er afvist i medfør af § 920, stk. 3, genoptaget, når han godtgør, at det skyldes ham utilregnelige omstændigheder, at anklageskrift eller stævning – dvs. indkaldelsen – ikke på sædvanlig måde har kunnet forkyndes for ham.

Fra praksis, hvor Klageretten fandt, at sagen skulle genoptages i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt., henvises til sag K-109-11 (TfK 2012.944), hvor Klageretten fandt det godtgjort, at det skyldtes omstændigheder, som ikke kunne tilregnes domfældte, at indkaldelsen til hovedforhandlingen ikke på sædvanlig måde havde kunnet forkyndes for hende. I forbindelse med domsafsigelsen i byretten i december 2009 havde domfældtes daværende forsvarer, advokat A, oplyst, at domfældte var udrejst af Danmark og nu boede i Sverige på en nærmere anført adresse. Efter domfældtes anke af byrettens dom, blev ankemeddelelsen forkyndt for domfældte på den oplyste adresse i Sverige. Ankesagen blev herefter omberammet flere gange, og advokat B blev beskikket som ny forsvarer i stedet for advokat A. I forbindelse med ombeskikkelsen oplyste advokat A, at domfældte boede på en adresse i Christiansfeld, hvorefter anklagemyndigheden forgæves forsøgte at forkynde indkaldelsen på denne adresse. Klageretten lagde til grund, at hverken domfældte eller den nye forsvarer var bekendt med advokat A's oplysning om adressen i Christiansfeld. Da anklagemyndigheden endvidere tidligere havde sendt post til domfældte på adressen i Sverige, var hun berettiget til at forvente, at denne adresse var anklagemyndigheden bekendt. Under disse omstændigheder var betingelserne for genoptagelse i retsplejelovens § 987, stk. 5, 2. pkt. (dagældende stk. 4, 2. pkt.) opfyldt.

⁵³ Jf. lov nr. 411 af 9. maj 2011.

⁵⁴ Jf. lovforslag nr. 133 af 9. februar 2011 (Folketingstidende 2010-11, tillæg A, lovforslag nr. L 133, s. 12).